Жыйынтыктап айтканда, Чыңгыз Айтматовдун мурастарын башталгыч мектепте окутуу - бул жөн гана текстти окуу эмес, бул баалуулуктарды жана эстетикалык кабыл алууну калыптандыруу. Заманбап педагогикада адабият менен музыканы интеграциялоо окуучунун эмоционалдык интеллектин өстүрүүгө жардам берет.

Колдонулган адабияттар:

1. Асманбекова, К. А. Башталгыч класстарда Ч. Айтматовдун чыгармаларын окутуунун методикалык негиздери. – Бишкек: Билим жана тарбия, 2020.
2. Айтматов Ч. Чыгармалар жыйнагы. – Бишкек. 2009.
3. Aitmatov, C. The White Ship (Trans.). – Central Asian Literature Review, 2008.
4. Иптаров, С**.** Этнопедагогика жана улуттук баалуулуктар // И. Арабаев атындагы КМУнун жарчысы. – 2018. – № 2(1). – 15-22-бб.
5. Токтосунова, Р. А. Интеграцияланган сабактар – билим берүүнүн сапатын жогорулатуунун жолу // Педагогикалык илимий журнал. – 2021. – № 4(2). – 45-52-бб.
6. Муратов, А. Ж. Чыңгыз Айтматовдун чыгармаларын мектепте окутуунун инновациялык технологиялары. – Бишкек: Турар, 2019.
7. Касымбеков Э.А. Жогорку окуу жайларында кесиптик окутуу педагогдорун даярдоонун дидактикалык негиздери Бишкек: 2015.

УДК 37.017:398 **DOI: https://doi.org/10.56122/..v2i2.517**

ЖАЛПЫ БИЛИМ БЕРҮҮЧҮ МЕКТЕПТЕРДИН ТАРБИЯ ИШТЕРИНДЕ КЫРГЫЗ ЭТНОПЕДАГОГИКАСЫН КОЛДОНУУ

Абдулахамидова Б.Н. п. и.к., доцент
ORCID:0009-0004-6620-1224
Борубаева Нурия Акматовна
ПМ-1-25 тайпасы (магистр) ОшМПУ

ПРИМЕНЕНИЕ КЫРГЫЗСКОЙ ЭТНОПЕДАГОГИКИ В ВОСПИТАТЕЛЬНОЙ РАБОТЕ ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ШКОЛ

Абдулахамидова Б.Н., п.и.к., доцент
Борубаева Нурия Акматовна
ПМ-1-25 группа (магистр) ОшГПУ

APPLICATION OF KYRGYZ ETHNOPEDAGOGY IN THE EDUCATIONAL WORK OF GENERAL EDUCATION SCHOOLS

Abdulahamidova B.N., Ph.D. Associate Professor
Borubaeva Nuriya Akmatovna
PM-1-25 Group (Master’s)
Osh State Pedagogical University

Аннотация

Бул макалада жалпы билим берүүчү мектептерде тарбия иштерин натыйжалуу уюштурууда кыргыз этнопедагогикасынын ролу кеңири каралат. Улуттук баалуулуктарды, каада-салттарды жана элдик тарбия ыкмаларын окуу-тарбия процессине киргизүүнүн маанисси негизделет. Мектеп шартында этнопедагогикалык ыкмаларды колдонуу окуучулардын адеп-ахлактык сапаттарын өнүктүрүүгө өбөлгө түзөрү далилденет. Ошондой эле мугалимдердин тарбия иштеринде этнопедагогикалык ыкмаларды максаттуу жана системалуу колдонушу окуучулардын жүрүм-турумун оң

нукка багыттоодо маанилүү экени белгиленет. Макалада этнопедагогикалык материалдарды сабакта жана сабактан тышкаркы иш-чараларда пайдалануунун эффективдүү жолдору сунушталып, алардын окуучулардын кызыгуусун арттыруудагы жана руханий дүйнөсүн байытуудагы ролу ачып берилет. Мындан сырткары, заманбап билим берүү шартында улуттук тарбия менен инновациялык ыкмаларды айкалыштыруу зарылдыгы негизделип, бул багытта практикалык сунуштар берилет.

Ачкыч сөздөр: *этнопедагогика, мектеп, тарбия иши, окуучу, улуттук баалуулук, адеп-ахлак, инсан.*

Аннотация

В данной статье широко рассматривается роль кыргызской этнопедагогики в эффективной организации воспитательной работы в общеобразовательных школах. Обосновывается значимость включения национальных ценностей, обычаев и народных воспитательных методов в учебно-воспитательный процесс. Доказывается, что применение этнопедагогических методов в школьных условиях способствует развитию у учащихся нравственных качеств. Также отмечается, что целенаправленное и систематическое использование этнопедагогических методов учителями в воспитательной работе является важным для формирования положительного поведения учащихся. В статье предлагаются эффективные способы использования этнопедагогического материала на уроках и во внеурочной деятельности, раскрывается их роль в повышении интереса учащихся и обогащении их духовного мира. Кроме того, обосновывается необходимость сочетания национального воспитания с инновационными методами в современных условиях образования, и даются практические рекомендации в этом направлении.

Ключевые слова: *этнопедагогика, школа, воспитательная работа, учащийся, национальная ценность, нравственность, личность.*

Abstract

This article extensively examines the role of Kyrgyz ethnopedagogy in the effective organization of educational work in general education schools. The significance of integrating national values, customs, and traditional educational methods into the teaching and upbringing process is substantiated. It is demonstrated that applying ethnopedagogical methods in school settings contributes to the development of students’ moral qualities. Additionally, it is noted that the purposeful and systematic use of ethnopedagogical methods by teachers in educational work is crucial for shaping positive student behavior. The article proposes effective ways of using ethnopedagogical materials in lessons and extracurricular activities, revealing their role in increasing students’ interest and enriching their spiritual world. Furthermore, the necessity of combining national education with innovative methods in modern educational conditions is justified, and practical recommendations in this direction are provided.

Keywords: ethnopedagogy, school, educational work, student, national value, morality, personality.

Бүгүнкү күндө билим берүү системасынын негизги максаты – билимдүү гана эмес, адептүү, маданияттуу жана жоопкерчиликтүү инсанды тарбиялоо болуп саналат. Мектеп – бул баланын дүйнө таанымы калыптанган, жүрүм-туруму түзүлгөн негизги социалдык институт. Мектептеги тарбия иштери – бул окуучунун инсан катары калыптанышында негизги ролду ойногон маанилүү процесстердин бири болуп эсептелет. Билим берүү менен катар тарбия берүү мектептин башкы милдеттеринин бири болуп саналат. Себеби окуучу алган билимин турмушта туура колдонушу үчүн анын адеп-ахлактык сапаттары да жогорку деңгээлде болушу зарыл. Тарбия иштери аркылуу окуучулар коомдо өзүн алып жүрүүнү, адамдар менен туура мамиле түзүүнү жана жоопкерчиликтүү болууну үйрөнүшөт. Айрыкча мектеп жашындагы балдар таасирге тез берилгендиктен, дал ушул мезгилде туура багыт берүү абдан маанилүү. Мугалимдер тарабынан уюштурулган тарбиялык иш-чаралар окуучулардын дүйнө таанымын кеңейтет, жакшы менен жаманды айырмалоого үйрөтөт.

Мектептеги тарбия иштери окуучулардын жарандык позициясын да калыптандырат. Алар мекенди сүйүүгө, коомдук эрежелерди сактоого жана активдүү болууга тарбияланышат. Ошондой эле коллективде иштөө, достук мамиле түзүү сыяктуу социалдык көндүмдөр өнүгөт. Мындан тышкары, тарбия иштери окуучулардын ички маданиятын, өзүн-өзү көзөмөлдөөнү жана тартипти сактоону өнүктүрөт. Бул сапаттар алардын келечектеги жашоосунда чоң мааниге ээ болот. Демек, мектептеги тарбия иштери – бул жөн гана кошумча эмес, билим берүү процессинин ажырагыс жана эң маанилүү бөлүгү болуп саналат.[2]

Азыркы глобалдашуу шартында жаштардын дүйнө таанымы өзгөрүп, айрым учурларда улуттук баалуулуктар экинчи планга жылып калууда. Ошондуктан мектеп тарбиясында кыргыз элинин салттуу тарбиялык мурасын колдонуу өзгөчө мааниге ээ. Бул багытта этнопедагогика чоң мүмкүнчүлүктөрдү берет. Мектеп тарбиясында кыргыз элинин салттуу тарбиялык мурасын колдонуу өзгөчө мааниге ээ. Бул багытта этнопедагогика чоң мүмкүнчүлүктөрдү берет. Анткени элдик тарбия – бул кылымдар бою топтолгон, турмушта текшерилген жана муундан муунга өтүп келген баалуулуктардын жыйындысы. Аны мектеп шартында пайдалануу окуучулардын руханий дүйнөсүн байытып гана тим болбостон, алардын жүрүм-турумун туура нукка багыттоого жардам берет. Кыргыз элинин салттуу тарбиясында адеп-ахлак, улууну урматтоо, кичүүнү сыйлоо, эмгекчилдик жана жоопкерчилик сыяктуу сапаттар негизги орунду ээлейт. Бул баалуулуктарды окуучулардын аң-сезимине жеткирүү үчүн мугалимдер сабак учурунда жана тарбиялык иш-чараларда макал-лакаптарды, жомокторду, элдик каада-салттарды кеңири колдонсо болот. Мындай ыкмалар окуучуларга түшүнүктүү жана таасирдүү болуп, алардын ички дүйнөсүнө оң таасирин тийгизет. Ошондой эле этнопедагогиканы колдонуу окуучулардын улуттук аң-сезимин калыптандырууда маанилүү ролду ойнойт. Алар өз элинин тарыхын, маданиятын жана салттарын билүү аркылуу өздөрүн коомдун бир бөлүгү катары сезе башташат. Натыйжада мекенчилдик сезим күчөп, коомго пайдалуу инсан болуп калыптанууга умтулушат. Мындан улам этнопедагогика мектеп тарбиясында натыйжалуу жана зарыл каражат катары каралышы керек. [3]

Мектеп тарбиясында кыргыз этнопедагогикасынын мазмуну жана өзгөчөлүгү – окуучулардын руханий жана адеп-ахлактык сапаттарын калыптандырууда маанилүү ролду ойногон тарбиялык системанын бир бөлүгү. Кыргыз этнопедагогикасы – бул элдин кылымдар бою топтогон тарбиялык тажрыйбасы жана улуттук баалуулуктарын чагылдырган комплекстүү методика. Ал үй-бүлөдөгү тарбия, элдик адеп-ахлак нормалары, оозеки чыгармачылык жана салттуу маданият элементтерин камтыйт. Этнопедагогиканын өзгөчөлүгү анын практикалык багыты менен аныкталат. Бала салттуу каада-салттарды, улууларды урматтоону жана коомдук эрежелерди гана окуудан билбестен, аларды күнүмдүк жашоодо тажрыйба аркылуу үйрөнөт. Мисалы, “Улууну урматтоо – адамдык парз” сыяктуу элдик принциптер мектеп тарбиясында окуучулардын жүрүм-турумуна таасир этет, аларга жоопкерчиликти, сый-урматты жана эмгекчилдикти өздөштүрүүгө шарт түзөт. Кыргыз этнопедагогикасынын дагы бир өзгөчөлүгү – улуттук маданий код менен тыгыз байланышта болушу. Ал окуучуларга өз элинин тарыхын, маданиятын, элдик чыгармачылыгын жана салттарын үйрөтөт. Мугалимдер сабакта жомоктор, макал-лакаптар, дастандар жана элдик оюндарды колдонуу менен баланын аң-сезимин, ой жүгүртүүсүн жана коомдук көндүмдөрүн өнүктүрө алат. Ошентип, кыргыз этнопедагогикасы мектеп тарбиясында уникалдуу, натыйжалуу жана практикалык каражат катары эсептелет. Ал окуучуларды адептүү, маданияттуу жана мекенчил инсан катары калыптандырууга шарт түзөт, ошондой эле улуттук баалуулуктарды сактоодо негизги ролду ойнойт.[1,4]

Кыргыз этнопедагогикасы – бул элдин кылымдар бою топтолгон тарбиялык тажрыйбасы. Ал төмөнкү булактарга негизделет:

- оозеки чыгармачылык;
- каада-салттар;
- үй-бүлөлүк тарбия;

- эмгек маданияты;
- адеп-ахлак нормалары.

Кыргыз этнопедагогикасынын негизги өзгөчөлүгү – практикалуулугу жана турмушка жакындыгы. Элдик тарбия сөз жүзүндө эмес, иш жүзүндө жүргүзүлгөн. Мисалы, бала улууларды сыйлоону угуп эле тим болбостон, аны күнүмдүк жашоодо көрүп, үйрөнгөн. Мектеп тарбиясында этнопедагогиканын орду – окуучулардын инсандык жана социалдык өнүгүүсүндө негизги ролду ойногон маанилүү тарбиялык компонент болуп эсептелет. Этнопедагогика – бул улуттук салттарга, каада-салттарга жана элдик тажрыйбага негизделген тарбия системасы, ал мектептеги билим берүү процессинде окуучулардын адеп-ахлактык сапаттарын жана коомдук жоопкерчилигин калыптандырууда өзгөчө мааниге ээ. Мектеп тарбиясында этнопедагогиканын колдонуусу окуучуларды улуттук маданий баалуулуктар менен тааныштырууга мүмкүндүк берет. Окуучулар салттуу каада-салттарды, элдик оюндарды, макал-лакаптарды жана жомокторду окуу жана практика аркылуу өздөштүрүшөт. Бул алардын руханий дүйнөсүн байытып, коомдук эрежелерди жана улууларга сый мамилени туура өздөштүрүүсүнө өбөлгө түзөт. Этнопедагогиканын мектептеги орду ошондой эле окуучуларды мекенчилдикке, жоопкерчиликке жана адептүү жүрүм-турумга тарбиялоодо да көрүнөт. Класстан тышкаркы иш-чаралар, маданий кечелер жана улуттук майрамдар аркылуу окуучулар үй-бүлө, коом жана эл менен байланышкан баалуулуктарды терең түшүнөт. Мындай тарбиялык иш-чаралар окуучуларга өз ара сый-урматты жана достукту калыптандырууга жардам берет, ошондой эле алардын коомдогу ордун жана социалдык жоопкерчилигин сезүүгө шарт түзөт. Ошентип, этнопедагогика мектеп тарбиясынын ажырагыс бөлүгү болуп саналат. Ал окуучуларды руханий жактан байытат, адеп-ахлактык сапаттарын өнүктүрөт жана улуттук маданий кодду сактоого өбөлгө түзөт. Мектептеги тарбиялык иштер этнопедагогика аркылуу натыйжалуу жана системалуу жүргүзүлгөндө гана окуучулардын инсан катары калыптануусу жетишилүүчү жыйынтыкка жетет. Мектепте этнопедагогиканы колдонуу окуучунун инсан катары калыптанышына чоң таасир этет. Ал төмөнкүдөй натыйжаларды берет: [3,7]

- улуттук аң-сезимди өнүктүрөт;
- адеп-ахлактык тарбияны бекемдейт;
- коомдук жүрүм-турумду жөнгө салат;
- руханий дүйнөнү байытат.

Мектеп тарбиясында элдик баалуулуктарды колдонуу окуучуларга түшүнүктүү жана таасирдүү болот, анткени алар турмуш менен байланыштуу. Мектеп тарбиясында этнопедагогикалык элементтерди практикалык колдонуу окуучулардын инсандык жана социалдык сапаттарын калыптандырууда натыйжалуу механизм болуп эсептелет. Бул багытта мектепте жүргүзүлүүчү иш-чаралар системалуу жана максаттуу болушу керек. Биринчиден, сабак учурунда этнопедагогикалык ыкмаларды колдонуунун мааниси зор. Мугалимдер тарбиялык сааттарда, тил сабактарында же гуманитардык предметтерде жомокторду, дастандарды, макал-лакаптарды мисал катары алып, алардын маанисин талкуулай алышат. Бул окуучулардын ой жүгүртүүсүн өнүктүрөт жана улуттук баалуулуктарга кызыгуусун күчөтөт. Экинчиден, класстан тышкаркы иш-чараларда этнопедагогиканы колдонуу окуучуларды активдүү катышууга үндөйт. Маданий кечелер, улуттук оюндар, этникалык фестивалдар жана тематикалык жарыштар аркылуу окуучулар салттуу баалуулуктарды тажрыйба аркылуу үйрөнүшөт. Мындай ыкма абдан натыйжалуу, анткени окуучу өзүн түздөн-түз процесске катышканда маалыматты терең кабыл алат жана адеп-ахлактык сапаттарды практикалык деңгээлде бекемдейт. Үчүнчүдөн, этнопедагогикалык долбоордук иштер жана изилдөөлөрдү уюштуруу практикалык колдонуунун дагы бир эффективдүү жолу болуп саналат. Окуучулар “Менин үй-бүлөмдүн салттары”, “Улуттук майрамдардын тарбиялык мааниси” сыяктуу темаларды изилдеп, презентация жасап, класста талкуу өткөрүшөт. Бул ыкма алардын изденүү жөндөмүн өнүктүрүп, өз алдынча ой жүгүртүүгө жана коомдук баалуулуктарды туура түшүнүүгө шарт түзөт. Ошентип, мектептеги тарбия иштеринде этнопедагогиканы практикалык

колдонуу окуучуларды адептүү, мекенчил жана жоопкерчиликтүү инсан катары тарбиялоодо маанилүү роль ойнойт. Бул ыкмалар системалуу жана максаттуу колдонулганда гана мектеп тарбиясы эффективдүү болуп, окуучулардын руханий жана маданий өнүгүүсүнө өбөлгө түзөт. Мугалимдер этнопедагогикалык элементтерди сабакта активдүү колдонсо болот:

- макал-лакаптарды мисал катары берүү;
- жомок, уламыштарды талдоо;
- каада-салттарды түшүндүрүү.

Бул ыкмалар окуучулардын ой жүгүртүүсүн өнүктүрүп, сабакты кызыктуу кылат. Тарбиялык иштердин эң эффективдүү формасы – бул класстан тышкаркы иш-чаралар:

- маданий кечелер;
- улуттук оюндар;
- темалык тарбия сааттары;
- сынактар жана долбоорлор.

Бул иш-чаралар окуучуларды активдүү катышууга тартат. Окуучуларга этнопедагогика боюнча изилдөө иштерин берүү пайдалуу:

- “Менин үй-бүлөмдүн салттары”
- “Кыргыз каада-салттары”
- “Улуттук тарбиянын мааниси”

Бул алардын өз алдынча ойлонуу жөндөмүн өнүктүрөт. тнопедагогика мектеп тарбиясында окуучулардын инсандык жана социалдык сапаттарын калыптандырууда негизги ролду ойногон тарбиялык каражат катары белгилүү. Ал улуттук салттарга, каада-салттарга жана элдик тажрыйбага таянып, окуучулардын адеп-ахлактык баалуулуктарын өнүктүрөт. Мектептеги тарбиялык иш-чараларда этнопедагогиканын колдонулушу окуучулардын ички дүйнөсүнө терең таасир этет жана алардын жүрүм-турумун позитивдүү багытка өзгөртүүгө өбөлгө түзөт. Этнопедагогиканын таасири биринчи кезекте окуучулардын коомдук жана маданий аң-сезиминде байкалат. Алар өз элинин тарыхын, маданиятын, салттарын жана улуттук баалуулуктарын терең түшүнүп, аны күнүмдүк турмушунда колдонууга үйрөнүшөт. Бул процессте улууларга сыйлоо, кичүүнү урматтоо, достук мамилелерди сактоо жана жоопкерчилик сыяктуу баалуулуктар калыптанат. Экинчиден, этнопедагогика окуучулардын адеп-ахлактык сапаттарын бекемдөөгө мүмкүндүк берет. Мисалы, жомоктор, макал-лакаптар жана дастандар аркылуу берилген тарбиялык сабактар окуучулардын аң-сезимине терең сиңип, туура жүрүм-турумду үйрөтөт. Ошондой эле класстан тышкаркы маданий жана спорттук иш-чараларда этнопедагогика практикалык мааниге ээ, анткени окуучулар баалуулуктарды тажрыйба аркылуу өздөштүрүшөт. Ошентип, этнопедагогика мектеп тарбиясынын натыйжалуулугун жогорулатып, окуучуларды руханий жактан байытат, адептүү жана мекенчил инсан катары тарбиялоого шарт түзөт. Бул тарбиялык таасир системалуу жана максаттуу колдонулганда гана максималдуу натыйжа берет. Этнопедагогика аркылуу окуучуларда төмөнкү сапаттар калыптанат:

- урмат-сый;
- жоопкерчилик;
- мекенчилдик;
- эмгекчилдик;
- адамгерчилик.

Бул сапаттар заманбап коомдо өтө маанилүү. Бүгүнкү күндө билим берүү процесси глобалдашуу жана технологиялык өнүгүү менен мүнөздөлөт. Мектеп тарбиясында этнопедагогиканы заманбап шартта колдонуу окуучулардын руханий жана маданий өнүгүүсүнө өзгөчө мааниге ээ. Бул багытта улуттук тарбиялык баалуулуктарды жаңы технологиялар жана инновациялык методдор менен айкалыштыруу натыйжалуу болуп саналат. Кыргыз этнопедагогикасы мектеп тарбиясында уникалдуу жана маанилүү орунду ээлейт. Ал улуттук салттарды, каада-салттарды жана элдик тарбиялык тажрыйбаларды

камтыйт, бул окуучулардын руханий, маданий жана адеп-ахлактык өнүгүүсүнө шарт түзөт. Мектептеги тарбиялык процесс этнопедагогикалык принциптерге таянып, окуучуларды туура жүрүм-турумга, улууларды урматтоого, кичүүнү сыйлоого жана жоопкерчиликтүү болууга үйрөтөт. Этнопедагогиканы туура жана системалуу колдонуу аркылуу окуучу өз элинин тарыхын, маданиятын жана баалуулуктарын терең түшүнүп, өзүн коомдун активдүү жана пайдалуу мүчөсү катары сезе баштайт. Мындан тышкары, улуттук баалуулуктарды өздөштүрүү окуучуларда мекенчилдик сезимди, социалдык жоопкерчиликти жана адамгерчилик сапаттарды өнүктүрөт. Ошентип, кыргыз этнопедагогикасын мектеп тарбиясында натыйжалуу колдонуу билим берүү системасынын негизги максаттарына толук жооп берет: ал окуучуну билимдүү гана эмес, адептүү, маданияттуу жана руханий жактан бай инсан катары калыптандырууга мүмкүнчүлүк түзөт. Бул жол менен мектеп тарбиясы келечектеги жарандарды коомго пайда келтире турган инсандар катары тарбиялоого салым кошот. Ошондой эле заманбап шартта этнопедагогиканы долбоордук иштерде жана изилдөөлөрдө колдонуу окуучулардын чыгармачылык жөндөмүн өнүктүрөт. Алар өз алдынча изилдөө жүргүзүп, презентацияларды түзүп, класста талкуу жүргүзүү аркылуу маалыматты терең түшүнүп, адеп-ахлактык жана социалдык баалуулуктарды бекемдей алышат. Мындан тышкары, заманбап шартта этнопедагогиканы колдонуу аркылуу окуучуларга коомдук компетенцияларды өнүктүрүүгө мүмкүнчүлүк түзүлөт. Алар улуттук маданиятты сактоо менен катар, заманбап технологияларды колдонуу жөндөмүн да үйрөнүшөт, бул алардын келечектеги социалдык жана профессионалдык көндүмдөрүн бекемдөөгө өбөлгө түзөт. Ошентип, этнопедагогиканы заманбап шартта колдонуу – бул мектеп тарбиясынын натыйжалуулугун жогорулатуу үчүн зарыл стратегия болуп эсептелет. Ал окуучуларды адептүү, маданияттуу, билимдүү жана өз элинин баалуулуктарын урматтаган инсан катары калыптандырууга шарт түзөт. Азыркы учурда этнопедагогиканы заманбап технологиялар менен айкалыштыруу зарыл:[6]

- презентациялар;
- видеосабактар;
- интерактивдүү методдор;
- санариптик ресурстар.

Бул окуучулардын кызыгуусун арттырып, билимди жеңил кабыл алууга жардам берет. Мектеп тарбиясында этнопедагогиканы колдонууда айрым көйгөйлөрдү кармоо зарыл. Биринчи көйгөй – методикалык материалдардын жетишсиздиги. Мугалимдер үчүн улуттук тарбиялык ыкмаларды системалуу жана практикалык колдонууга арналган окуу куралдары жана методикалык сунуштамалар аз. Бул мугалимдердин тарбиялык процессин пландаштырууда кыйынчылыктарга алып келет. Экинчи көйгөй – мугалимдердин этнопедагогика боюнча жетиштүү даярдыгынын жоктугу. Көпчүлүк мугалимдер салттуу тарбиялык тажрыйбаларды заманбап окуу процессине интеграциялоо ыкмаларын так билбейт. Бул тарбиялык иштердин натыйжалуулугун төмөндөтүп, окуучулардын улуттук баалуулуктарга кызыгуусун чектейт. Үчүнчү көйгөй – окуучулардын кызыгуусунун төмөндүгү. Глобалдашуу жана заманбап технологиялардын кеңири жайылышы улуттук тарбиялык элементтерге кызыгууну төмөндөтүшү мүмкүн. Кээде окуучулар салттуу каада-салттарды кызыксыз деп кабыл алышат, ал эми бул тарбиялык иш-чаралардын таасирин азайтат. Көйгөйлөрдү чечүү жолдору да илимий негизде каралуусу керек. Биринчи чечим – мугалимдерге методикалык жана практикалык колдоо көрсөтүү. Бул максатта окууларды уюштуруу, окуу куралдарын жаңылоо жана этнопедагогикалык семинарларды өткөрүү натыйжалуу болот.

Экинчи чечим – мугалимдердин кесиптик даярдыгын жогорулатуу. Аларга этнопедагогикалык методдорду, заманбап технологиялар менен айкалыштыруу ыкмаларын үйрөтүү аркылуу тарбиялык процесстин сапатын көтөрүүгө мүмкүнчүлүк түзүлөт. [5,6]

Үчүнчү чечим – окуучулардын кызыгуусун арттыруу. Сабактарда жана тарбиялык иш-чараларда интерактивдүү ыкмаларды, мультимедиялык материалдарды, долбоордук иштерди жана практикалык көндүмдөрдү колдонуу окуучуларды активдүү катышууга

шыктандырат. Ошентип, этнопедагогиканы мектеп тарбиясында натыйжалуу колдонуу үчүн көйгөйлөрдү так аныктап, системалуу чечүү жолдорун иштеп чыгуу зарыл. Бул стратегиялар окуучулардын руханий, маданий жана адеп-ахлактык өнүгүүсүнө оң таасир тийгизет. Чечүү жолдору:

- окутууларды өткөрүү;
- жаңы окуу куралдарын түзүү;
- заманбап ыкмаларды колдонуу.

Кыргыз этнопедагогикасы мектеп тарбиясында уникалдуу жана маанилүү орунду ээлейт. Ал улуттук салттарды, каада-салттарды жана элдик тарбиялык тажрыйбаларды камтыйт, бул окуучулардын руханий, маданий жана адеп-ахлактык өнүгүүсүнө шарт түзөт. Мектептеги тарбиялык процесс этнопедагогикалык принциптерге таянып, окуучуларды туура жүрүм-турумга, улууларды урматтоого, кичүүнү сыйлоого жана жоопкерчиликтүү болууга үйрөтөт. Этнопедагогиканы туура жана системалуу колдонуу аркылуу окуучу өз элинин тарыхын, маданиятын жана баалуулуктарын терең түшүнүп, өзүн коомдун активдүү жана пайдалуу мүчөсү катары сезе баштайт. Мындан тышкары, улуттук баалуулуктарды өздөштүрүү окуучуларда мекенчилдик сезимди, социалдык жоопкерчиликти жана адамгерчилик сапаттарды өнүктүрөт. Ошентип, кыргыз этнопедагогикасын мектеп тарбиясында натыйжалуу колдонуу билим берүү системасынын негизги максаттарына толук жооп берет: ал окуучуну билимдүү гана эмес, адептүү, маданияттуу жана руханий жактан бай инсан катары калыптандырууга мүмкүнчүлүк түзөт. Бул жол менен мектеп тарбиясы келечектеги жарандарды коомго пайда келтире турган инсандар катары тарбиялоого салым кошот.

Колдонулган адабияттар:

1. Абдрахманов Т. Кыргыз этнопедагогикасы. – Бишкек: Илим, 2012.
2. Батурина Г.И., Кузина Т.Ф. народная педагогика в современном учебно-воспитательном процессе. – М., 2003
3. Волков Г.Н. Этнопедагогика: Учеб. для студ. сред. и высш. пед. учеб. заведаний.- 2-е изд., испр. и доп.- М.: Издательский центр «Академия», 2000.-176 с. (ч/з)
4. Субаналиев С. Элдик педагогика. – Бишкек: Шам, 2010.
5. Ушинский К.Д. Адам тарбиясынын негиздери. – Москва: Педагогика, 1988.

6.Стефаненко Т. Этнопсихология. – М., 2000.

7. Тайчинов М.Г. Народные традиции и религиозная культура в воспитании учащихся. – М., 1992.

УДК: 372.8:004.4

“АДАБИЙ ОКУУ” САБАГЫНДА STEM ТЕХНОЛОГИЯЛАРЫ АРКЫЛУУ “БОЗ ТОРГОЙ” АҢГЕМЕСИН ТАЛДООНУН ӨЗГӨЧӨЛҮКТӨРҮ

Акматова Чынара Асановна п.и.к.,доцент
ORCID: 0009-0009-7645-9137
Ош мамлекеттик педагогикалык университети
a.chynara79@gmail.com
Мурзаканова Гулшайыр Арыковна
ORCID: 0009-0006-0448-7858
Ош Мамлекеттик педагогикалык университети
gulshaiyr.82.kg@gmail.com

ОСОБЕННОСТИ АНАЛИЗА РАССКАЗА «БОЗ ТОРГОЙ» С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ STEM-ТЕХНОЛОГИЙ НА УРОКАХ ЛИТЕРАТУРНОГО ЧТЕНИЯ